

Allakäigu kiirtee? 65. Kreutzwaldi päevad, Medica XIV

15. ja 16. detsembril toimusid Eesti Kirjandusmuuseumi saalis (ning KirmusTV vahendusel veebis) 65. Kreutzwaldi päevad, mis olid ühtlasi ka 14. meditsiinantropoloogia konverentsi Medica toimumiskord. Ühendavaks teemaks oli “Allakäigu kiirtee?”, mis seadis keskmesse pahelise ja tõrjutu väga erinevates ühiskondlikes ja kultuurilistes keskkondades. Konverents oli rahvusvaheline ning ettekandeid oli lisaks eesti keelele ka inglise ja vene keeles.

Kreutzwaldi päevade esimene päev algas traditsiooniliselt kirjandusmuuseumi direktori sõnavõtuga, millele järgnesid osakonna juhatajate lühiülevaated viimase aasta jooksul tehtust. Teiseks traditsiooniliselt Kreutzwaldi päevade kavva kuuluvaks päevakava punktiks oli Ivar Ivaski mälestusfondi stipendiumi kätteandmine. Preemiaga tunnustatakse mitmekülgset luule-, essee- või kriitikaraamatu autorit, sel korral pälvis selle **Kalle Käsper** raamatu “Pihtimus harimatusest: esseid, artikleid ja müstifikatsioone kirjandusest” (2021) eest. Preemiažürii nimel kõnelesid Jüri Talvet ja Janika Kronberg.

Ehkki konverentsi teematõstus oli inspireeritud kaasajast – koroonapandeemiast ning selle tekitatud ühiskondlikust lõhenemisest ja üldistest allakäigumeeleoludest –, olid enamik konverentsi ettekandeid seotud mitte kaasaja, vaid mineviku taastõlgendamise ja ümberkirjutamisega. Kõige otsesemalt puudutas pandeemia teemat üks plenaarkõnelejatest – **Mihhail Lotman** – ettekandes “Kriis ja foobia”; kuid ka tema lähenes sellele pikast ajaloolisest perspektiivist, tuues esile seda, kuivõrd sarnased on tänapäeval levivad vandenõuteooriad mitme sajandi taguste kriisidega esiletulnutele. Erinevaid ajaloolisi vaatenurki põimis oma ettekandes “Taevased katastroofid” ka astronoom **Tõnu Viik**, kes käsitles ühelt poolt seda, kuidas hirm tuumasõja ees andis tõuke supernoovade uurimiseks, teisalt aga ka seda kuidas mõnes lähedases galaktikas paikneva supernoova kiirgus mõjutaks (või on juba minevikus mõjutanud) elu Maal.

Üsna mitmed konverentsi ettekanded keskendusid ühele konkreetsele allakäigu põhjustajale – alkoholile. **Eva Toulouze’i ja Laur Vallikivi** ettekanne keskendus alkoholi mitmetisele rollile udmurtide rituaalses elus. **Marju Kõivupuu** tegi ülevaate alkoholi rollist eestlaste rahvatraditsioonis ja -meditsiinis. **Piret Voolaid ja Saša Babič** kõnelesid alkoholist vanasõnades – üks eesti, teine sloveenia traditsioonis – kõrvu esitatuna tuli väga kõnekalt välja, kuidas sarnased vanasõnad võisid eri kultuurides seostuda erinevate alkoholsete jookidega. Alkoholi teemaga oli seotud ka üks konverentsil näidatud filme: **Denis Kornilovi** etnograafiline film “Herakles”, mis kujutas ühe joodiku lugu.

Lisaks alkoholi mõjule käsitlesid ettekanded ka allakäigu teemat muudes kultuurilistes kontekstides. Näiteks võrdles **Szilard Tibor Toth** Eduard Vilde “Raudseid käsi” ja Zsigmond Móriczi “Sugulasi”, rõhutades, et mõlemas romaanis põhjustab peategelaste

allakäigu nende perekond. **Valeriia Fedorova** analüüsis Udmurdi keele degradeerumist vene keele mõjul sotsiaalvõrgustiku tekstide näitel, **Ljudmila Lobanova** mõtestas üht komi rahvatraditsiooni hääbumise ja taaselustamispüüete pingeväljas.

Konverentsi kavasse oli hõlmatud ka üks pandeemia kiuste valmisäänud projekt – **Jaan Seimi** ja **Janika Kronbergi** produtseeritud videoprojekt “Kalju Lepik kahel rannal”, kus sõna said erineval moel Lepikuga seotud inimesed. Eesti esilinastusele järgnes ka Janika Kronbergi ja **Tiit Hennoste** vestlus Kalju Lepiku pärandist.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et konverents oli äärmiselt inspireeriv ja mitmes suunas edasi mõtlema kehtav. Kuivõrd ühte üritusse oli kokku sattunud kaks pika traditsiooniga, kuid võrdlemisi erineva suunitlusega konverentsi, oli ürituse üldpilt mõnevõrra kirju, kuid ilmselt ka piisavalt mitmekülgne, et kõnetada mõlema ürituse küllastajaskonda. Praegusel äreval ajal on alati rõõm, kui suudetakse järjepidevust hoida.

Katre Kikas